



УДК 378.4. (477.64)

*О. І. Мілашовська,*

*д. е. н., професор, завідувач кафедри готельно-ресторанної справи, Мукачівський державний університет*

## РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

*O. I. Milashovska,*

*PhD, professor, Head of Hospitality Chair, Mukachevo State University*

### DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES OF STUDENTS IN THE LEARNING PROCESS

*Проаналізовано процес професійної підготовки студентів у вищих навчальних закладах. Обґрунтовано необхідність застосування креативного підходу у навчанні для забезпечення якості підготовки майбутніх фахівців.*

*The process of students' professional training at the higher educational institutions is analyzed. It is proved the necessity to use creative methods to provide education quality of future specialist training.*

**Ключові слова:** *креативність, креативна освіта, професійна підготовка, творче мислення.*

**Keywords:** *creativity, creative education, professional training, creative thinking.*

**Вступ.** Удосконалення системи освіти повинно відштовхуватись від потреб середовища і має замінити завдання всебічного розвитку особистості завданням максимального розвитку здібностей людини до саморегуляції та самоосвіти. Одним з найважливіших завдань сучасної освіти є підготовка всебічно розвинутих фахівців, здатних розв'язувати складні завдання сучасного виробництва товарів та послуг. Для рішення сформульованої задачі потрібно впровадити принципи гуманізації освіти для формування у студентів культури мислення та їх творчих здібностей. Це передбачає врахування інтеграції освіти, науки і виробництва сфери послуг – чинника стійкого економічного зростання держави. Діяльність галузевих підприємств має забезпечувати високотехнологічне виробництво за умови конкурентоспроможності продукції та послуг. Це, в свою чергу, потребує більш значного врахування індивідуальних здібностей студентів та їх творчих здібностей.

Теоретичні та методичні засади професійної підготовки фахівців сфери послуг у вищих навчальних закладах розглядаються в працях В.П.Андрущенко, О.І.Гури, І.Ф.Ісаєва, А.В.Коржуєва, Н.В.Кузьміна, В.І.Лозової, Л.М.Макарової, А.М.Москаленко, Н.Г.Протасової, В.А.Семиченко, В.О.Сластьоніна та ін. Проблеми вдосконалення педагогічного процесу на основі креативних підходів, форм і методів в вищій школі досліджують Я.Я.Болюбаш, А.А.Вербицький, Т.А.Дмитринко, В.П.Кузовлев, В.А.Попков, М.І.Приходько, А.В.Сущенко, Т.І.Сущенко та ін..

Але означені напрямки модернізації сучасної освіти фахової підготовки не знаходять достатньої реалізації у розвитку креативної особистості і зокрема, це стосується використання інноваційних технологій у навчально-професійній діяльності.

**Постановка задачі.** Мета даної статті – розглянути умови розвитку творчих здібностей студентів у навчальному процесі, які забезпечують можливості формування професійної креативності у майбутніх фахівців сфери послуг.

**Результати.** Навчально-професійна діяльність складається з мотиваційного, виконавчого, корегуючого та результативного компонентів, в основі якої лежать такі здібності людини: академічна (здібність набувати нові знання), комунікативна (здібність до спілкування), сенсомоторна та креативна (здібність до творчості). Тобто вона забезпечує взаємозв'язок між послідовними інтелектуальними та практичними діями з досягненням навчальної (пізнавальної) діяльності. За думкою І.Канта творчість становить саму основу пізнання, а таким чином і, і навчального процесу.

Суть творчості – у здатності подолати стереотипи на основі широкого поля асоціації, інтенсивної внутрішньої мотивації та чутливості до побічних продуктів діяльності, що не співпадають з її ціллю. Для посилення творчої компоненти у навчальному процесі необхідно сформувати у студентів риси творчої особистості, що здатна самореалізуватися у післявузівському періоді свого життя.

Батьгма педагогами творча діяльність у сфері послуг визначається як вихід за межі вже існуючих знань, створення чогось нового, оригінального. [1, с.249-251.]

Існують методики спонукання та удосконалення творчого мислення. Ефективність вирішення завдань творчого характеру залежить від стилю мислення індивіда. Опираючись на власні дослідження, а також на висновки інших авторів, виділяємо в системі творчого потенціалу особистості у сфері послуг такі основні складові (Рис. 1):

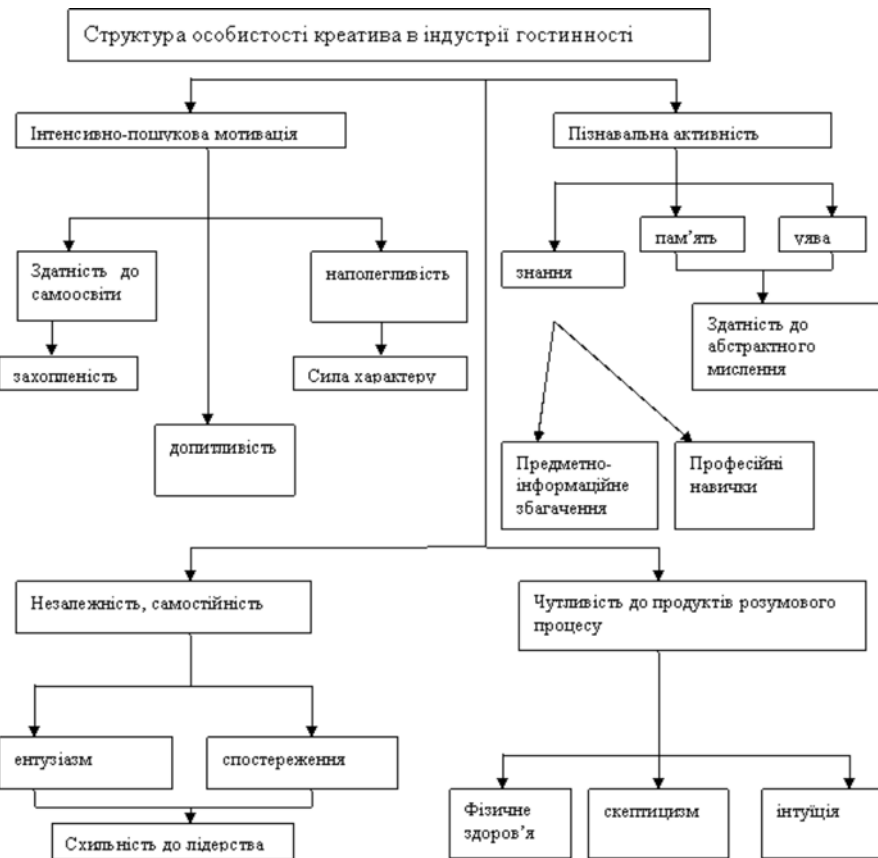


Рис. 1. Структура особистості креатива у сфері гостинності (розробка автора)

1) інтенсивно-пошукова мотивація містить задатки, нахили, які проявляються в підвищеній чутливості, певній вибірковості, а також в динамічності психічних процесів; допитливість, потяг до створення нового, схильність до вирішення і пошуку проблем; швидкість у засвоєнні нової інформації, утворення асоціативних масивів;

2) пізнавальна активність – це інтереси, їх спрямованість, частота і систематичність прояву, домінування пізнавальних інтересів; схильність до постійних порівнянь, співставлень, виділення еталонів для майбутнього відбору; прояв загального інтелекту - розуміння, швидкість оцінок і вибору шляху вирішення, адекватність дій; порівняно швидке опанування навичками, вміннями, прийомами, технікою праці, ремеслом;

3) незалежність, самостійність: наполегливість, цілеспрямованість, рішучість, працелюбство, систематичність в роботі, сміливе прийняття рішень; творчість – вміння комбінувати, знаходити аналоги, реконструювати, схильність до зміни варіантів, економічність в рішеннях, раціональне використання засобів, часу тощо; здатність до вироблення особистісних стратегій і тактик при вирішенні загальних і спеціальних нових проблем, задач, пошуку виходу із складних, нестандартних, екстремальних ситуацій тощо;

4) Чутливість до продуктів розумового процесу передбачає емоційну забарвленість окремих процесів, емоційне відношення, вплив почуттів на суб'єктивне оцінювання, вибір тощо; інтуїтивізм – здатність до найшвидших оцінок, рішень, прогнозів. [2]

Для розвитку творчого мислення фахівця сфери гостинності використовуються методи ситуаційного навчання, що спонукають до постановки питань і пошуку шляхів розв'язання проблем. Креативність створює всі необхідні умови для оволодіння студентами своєю майбутньою професією, викликає ключове джерело інтелектуальної діяльності — пізнавальну потребу, дійсно сприяє становленню та самореалізації особистості, успішному оволодінню професійними знаннями й уміннями. Для студентів вона є тим осередком, який закладає основу пізнавальної активності і лежить в основі їх пізнавального інтересу. Студента важливо навчити вчитися, сформулювати у нього всі необхідні для цього знання, уміння, навички і, що надзвичайно важливо, використовувати їх в практичній діяльності своєї майбутньої професії.

На цій основі А.Вербицький виділив базові форми навчально-професійної діяльності: базові, квазіпрофесійні, навчально-професійні. [3]

Навчальна технологія – це цілісний алгоритм організації ефективного засвоєння знань, умінь і навичок, який характеризується оптимальною комбінацією основних навчальних компонентів (зміст, прийоми і методи, форми і засоби), і з урахуванням вимог наукової організації праці, збереження і зміцнення здоров'я суб'єктів навчання забезпечує досягнення запланованих навчально-виховних результатів.[4, с. 75-76]

Існують два протилежні підходи до організації навчального процесу:

- самостійне засвоєння навчальних курсів та дисциплін, працюючи індивідуально;

- аудиторне навчання студента під керівництвом викладачів, які, використовуючи різні прийоми, методи і засоби, організують сприймання, осмислення, запам'ятовування і застосування знань, а також впроваджують різні форми мотивації і контролю за результатами навчання.

Суперечність між винятково самостійним способом здобуття знань і засвоєнням їх під керівництвом викладача спонукає до пошуку інтегративних моделей навчання, в яких би найбільш плідно поєднувалось аудиторне навчання із самостійною навчальною працею студента.

Тому, пропонується сучасна технологія професійної освіти – технологія формування і розвитку креативного мислення – професійно-креативне навчання.

Професійно-креативне навчання містить дві складові: пошуково-дослідницьку діяльність і науково-дослідницьку діяльність. Для посилення творчої компоненти в навчальному процесі необхідно використовувати методи активізації мислення та евристичної діяльності, такі як мозковий штурм, синетика, метод фокальних об'єктів, метод морфологічного аналізу, контрольних питань, апікації теорії, з'єднання, дефініції, експериментального безладдя, протиріччя, критики, оновлення, рекодифікації та ін. [5, с.83-87]

В сучасних умовах задачею освіти є навчання творчому мисленню при прийнятті рішень у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування; відповідальності за розвиток професійного знання і практик, оцінювання стратегічного розвитку команди; здатності до навчання, що значною мірою є автономним і самостійним.

Креативна концепція навчання передбачає наявність у фахівців сфери гостинності спеціалізованих концептуальних знань, здобутих у процесі навчання та професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, зокрема, в контексті дослідницької роботи. Критичне осмислення проблем у навчанні та професійної діяльності дозволить майбутнім фахівцям сфери послуг розв'язувати складні завдання і проблеми, що потребують оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.

У професійному навчанні майбутнього фахівця гостинності потрібно використовувати лекції дослідницького типу, які виконуватимуть функцію основного джерела навчальної інформації щодо впровадження у виробництво сучасної техніки і технології, нових форм організації роботи підприємств галузі в умовах ринку. За їх допомогою забезпечуються такі основні цілі: засвоєння студентами теоретичних знань; розвиток професійного мислення щодо застосування сучасних технологій;

формування пізнавального інтересу до змісту навчальних дисциплін; формування професійної відповідальності, спрямованої на кінцевий результат праці.

Практична підготовка спеціаліста здійснюється шляхом проведення практичних, лабораторних та лабораторно-практичних занять, практик, курсового і дипломного (магістерського) проектування. Вона передбачає розширення і поглиблення знань навчальних дисциплін вивчення виробничих ситуацій, технологічних процесів, удосконалення початкових умінь та набуття нових, засвоєння відповідних професійних методик і правил, перевірку окремих зв'язків і достовірність набутих теоретичних знань.

Оцінювання знань і умінь – один із найважливіших елементів навчального процесу. Від його правильної організації значною мірою залежить ефективність професійної підготовки і якості фахових знань студентів. Контроль професійних знань і умінь виконує перевірочну, навчальну, розвиваючу, виховну і методичну функцію. [6, с.186-188]

Якість освіти в майбутньому повинна визначатися саме здатністю навчального закладу створювати умови для розвитку нетрадиційного мислення, вміння адаптуватись і згодом змінювати середовище. До таких умов відносимо:

- наявність інтенсивної пошукової мотивації (формування інтересу до матеріалу і мотивація навчальної діяльності);
- достатній рівень освіти та інтелекту (діяльність за заданим зразком при системному підході до навчального матеріалу, виконання завдань конвергентного типу);
- розвиток пізнавальної активності (використання активних методів навчання і дидактичних технологій продуктивного типу);
- зниження регламентованості поведінки студентів у навчальному процесі (можливість обирати навчальні предмети, навчальні завдання, самостійний вибір індивідуального завдання);
- створення творчого середовища і психологічно сприятливого клімату для творчості (організація семінарів, дискусій, олімпіад, конференцій, використання групових методів роботи);
- соціальна підтримка творчої поведінки (заохочення, премії, дипломи, нагороди за творчість).

**Висновки.** Найефективнішим видом навчальної діяльності у формуванні творчих професійних знань і умінь є виконання реальних завдань з розробкою конкретних рекомендацій щодо високотехнологічного виробництва і конкурентоздатності послуг. Вважаємо, що при виборі форм і методів навчання на теоретичному і практичному етапах професійного навчання потрібно враховувати сучасні тенденції реформування освіти, вимоги освітнього стандарту, аналіз професійної діяльності майбутнього фахівця за умови творчого застосування професійних знань і умінь на конкретних виробничих посадах.

Така підготовка забезпечуватиме здатність до самостійного прийняття нестандартних професійних рішень, ефективного розв'язання майбутнім фахівцем сфери послуг складних завдань технологічної діяльності.

#### Список використаних джерел.

1. Жигір В.І., Чернега О.А. Професійна педагогіка: Навчальний посібник / За ред. М.В.Вачевського.- К.: ТОВ «Кондор», 2011.- 336 с.
2. Інтернет – ресурс. Куликова З.М. Процес формування прийомів і навиків творчого підходу до вивчення української літератури за кредитно-модульною системою організації навчального процесу [http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc\\_gum/Dtr\\_gn/2010\\_1-2/files/GN110\\_17.pdf](http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_gn/2010_1-2/files/GN110_17.pdf)
3. Вербицький А. Психолого-педагогические основы образования взрослых: формы лекции в системе контекстного обучения /А.Вербицкий //Новые знания.- 2002.-№4. – с.7-11.
4. Сікорський П.І. Кредитно-модульна технологія навчання: Навч.посіб. – К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2006. -127 с.
5. Нові технології навчання: Наук.-метод. зб./Ред.кол.: Б.І.Холод (головний редактор), О.Я. Савченко, О.І.Ляшенко, А.М. Федяєва та ін. – К.: НМЦВО, 2000.- Вип.28 – 2004 с.
6. Лозовецька В.Т. Методика вивчення технологій галузевого виробництва. Навч. посіб. К.: 2006.- 284 с.

#### References.

1. Zhyhir', V.I. and Chernieha, O.A. (2011), *Profesijna pedahohika: Navchal'nyj posibnyk*, TOV «Kondor», Kyiv, Ukraine, p.336.
2. Kulykova, Z. M. "Protse formuvannia pryjomiv i navykiv tvorchoho pidkhodu do vyvchennia ukrains'koi literatury za kredytno-modul'noiu systemoiu orhanizatsii navchal'noho protsesu", [Online], available at: [http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc\\_gum/Dtr\\_gn/2010\\_1-2/files/GN110\\_17.pdf](http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_gn/2010_1-2/files/GN110_17.pdf)
3. Verbyts'kyj, A. (2002), "Psyholoho-pedahohycheskye osnovy obrazovanyia vzroslykh: formy leksyy v systeme kontekstnoho obuchenya", *Novye znanyia*, vol. 4, p.7-11.
4. Sikors'kyj, P.I. (2006), *Kredytno-modul'na tekhnolohiia navchannia: Navch.posib*, Vyd-vo Yevrop. Un-tu., Kyiv, Ukraine, p. 127.
5. Savchenko, O.Ya. Liashenko, O.I. Fediaieva, A.M. and other (2000), "Novi tekhnolohii navchannia", *NMTsVO*, vol.28, p. 2004.
6. Lozovets'ka, V.T. (2006), *Metodyka vyvchennia tekhnolohij haluzevoho vyrobnytstva*, Kyiv, Ukraine, p.284.

Стаття надійшла до редакції 18.11.2013 р.



ТОВ "ДКС Центр"